

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**
ANNO 1919

ĀRVALSTS INVESTĪCIJAS: KAD TIESĪBAS MIJIEDARBOJAS

**Latvijas Universitātes
74. zinātniskās konferences
rakstu krājums**

Ārvalsts investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Latvijas Universitātes 74. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016, 420 lpp.

Foreign Investment: When Law Interacts: Papers of the 74th Scientific Conference of the University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2016, 420 pages.

Redkolēģijas priekšsēdētājs: prof. *Dr. iur.* **Jānis Rozenfelds**

Redkolēģijas priekšsēdētāja vietniece: asoc. prof. *Dr. iur.* **Annija Kārklīņa**

Redkolēģijas locekļi:

Prof. *Dr. iur.* **Ārija Meikališa**

Prof. *Dr. iur.* **Daiga Rezevska**

Prof. *Dr. iur.* **Ilma Čepāne**

Prof. *Dr. iur.* **Jautrīte Briede**

Prof. *Dr. iur.* **Jānis Lazdiņš**

Prof. *Dr. iur.* **Juris Bojārs**

Prof. *Dr. iur.* **Kalvis Torgāns**

Prof. *Dr. iur.* **Kristīne Strada-Rozenberga**

Prof. *Dr. iur.* **Ringolds Balodis**

Prof. *Dr. iur.* **Sanita Osipova**

Prof. *Dr. iur.* **Uldis Krastiņš**

Prof. *Dr. iur.* **Valentija Liholaja**

Asoc. prof. *Dr. iur.* **Anita Rodiņa**

Asoc. prof. *Dr. iur.* **Jānis Kārklīņš**

Asoc. prof. *Dr. iur.* **Kaspars Balodis**

Asoc. prof. *Dr. iur.* **Jānis Neimanis**

Asoc. viesprof. *Dr. iur.* **Kristofs Šēve** (*Christoph Schewe*)

Asoc. prof. *Dr. iur.* **Kristīne Dupate**

Asoc. prof. *Dr. iur.* **Artūrs Kučs**

Doc. *Dr. iur.* **Inga Kačevska**

Latviešu valodas redaktore *Ieva Zarāne*

Angļu valodas redaktore *Andra Damberga*

Maketu veidojusi *Baiba Lazdiņa*

Visi krājumā ievietotie raksti ir recenzēti.

Pārpublicēšanas gadījumā nepieciešama Latvijas Universitātes atļauja.

Citējot atsauce uz izdevumu obligāta.

© Latvijas Universitāte, 2016

ISBN 978-9934-18-157-3

PAGaidu TIESĪBU AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻI *VERSUS* NEREGULĒTS PROCESUĀLS JAUTĀJUMS SATVERSMES TIESAS PROCESĀ

TEMPORARY MEASURES *VERSUS* UNREGULATED PROCEDURAL ISSUE IN CONSTITUTIONAL COURT PROCEDURE

Anita Rodiņa, Dr. iur.

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedras asociētā profesore

Summary

In the current article, the author describes and analyses two important decisions of the assignments sitting of the Republic of Latvia Constitutional Court, where the answers to the question – does the Constitutional court has the competence and the rights to suspend application (legal force) of the challenged legal act (norm) – are given. This issue is very topical because the Constitutional Court is strict in its decision, pointing out that in the constitutional complaint there is just one possible temporary measure – the right of the Constitutional Court to suspend implementation of the court decision in a concrete (civil, administrative and criminal) case. In the meantime, Constitutional Court has reserved the right “to speak” about suspending of a challenged legal norm, if a case is initiated after application submitted by persons other than the subject of the constitutional complaint. Those two court decisions are of importance also for future litigants, and it also raises the question about the necessity and possibility to provide other instruments of temporary measures.

Atslēgvārdi: konstitucionālā sūdzība, pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļi, Satversmes tiesas process, nolēmums, likums, neregulēts procesuāls jautājums.

Keywords: constitutional complaint, temporary measures, Constitutional Court procedure, ruling, law, un-regulated procedural rule.

Ievads

Latvija ir viena no tām valstīm, kas, tēlaini izsakoties, durvis uz Satversmes tiesu ir atvērusi arī personām, kuras savu pamattiesību aizsardzībai tiesā var iesniegt konstitucionālo sūdzību. Parasti personas, vērošoties Satversmes tiesā, ir ļoti motivētas. Īpaši, ja aizskārums ir saistīts ne tik vien ar morālām (principiālām) ciešanām, bet tam ir arī finansiālas sekas, personas, aizsargājot savas tiesības, izteic lūgumus, kuriem nereti ir sava veida novatoriska pieeja. Prasītāja atjautība un spēja atrast domu graudus izteiktajiem lūgumiem ir visnotaļ uzteicama, jo tā attīsta Satversmes tiesas likumā iekļauto tiesību normu saturu. Tas tādēļ, ka uz ikvienu

pieteicēja lūgumu tiek sagaidīta motivēta Satversmes tiesas atbilde. Tiesai var izteikt dažādus lūgumus, svarīgākais – kā Satversmes tiesa uz tiem reaģē jeb atbild.

Šī raksta mērķis nav detalizēti iedziļināties divos Satversmes tiesas procesa institūtos, kas atspoguļoti raksta nosaukumā. Ierobežotā apjoma dēļ raksta galvenais uzdevums ir neļaut aizmirst divus it kā ne tik ļoti pamanāmus, tomēr nozīmīgus Satversmes tiesas rīcības sēdes lēmumus, kuros Satversmes tiesa sniedz atbildi uz jautājumu, vai tai ir tiesības apturēt apstrīdētās tiesību normas spēkā esamību. No šiem lēmumiem izriet arī “rīcības plāns” tā sauktiem nākotnes prāvniekiem, kuriem būtiski saprast savas iespējas Satversmes tiesā.¹

Personu lūgums Satversmes tiesai piemērot pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļus

Viena no konstitucionālas sūdzības raksturīgākām iezīmēm visā pasaulē ir subsidiaritātes principa piemērošana.² Tas nozīmē, ka Satversmes tiesa ir izmantojama kā pēdējais tiesību aizsardzības instruments tad, ja pamattiesību aizsardzība nav bijusi iespējama tiesu sistēmas tiesās. Konstitucionālās sūdzības pamatā ir “iecementēta” prasība izmantot citus pieejamos reālos un efektīvos līdzekļus.³ Citu tiesību aizsardzības līdzekļu izmantošanas galarezultātā attiecībā uz konkrēto personu būs acīmredzami pieņemts nolēmums, kas parasti ir un var būt tiesas lēmums vai spriedums. Taču zināms, ka persona Satversmes tiesā apstrīdēs nevis šo tiesas nolēmumu, bet gan tiesību normu, kas būs strīda pamatā. Tai pašā laikā efektīvs tiesas process un arī no Satversmes 92. panta izrietošās tiesības uzliek pienākumu Satversmes tiesas procesu veidot tā, lai tas sasniegtu savu mērķi.⁴ Viens no līdzekļiem, kā to panākt, ir pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļu paredzēšana.⁵ Satversmes tiesas tiesības lemt par tiesas nolēmuma izpildes apturēšanu ir pagaidu tiesību aizsardzības līdzeklis, kas normatīvi nostiprināts Satversmes 19.² panta piektajā daļā.⁶ Tiesības apturēt tiesas nolēmuma izpildi dēvētas arī par pagaidu noregulējumu.⁷ Jāuzsver, ka pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļu piemērošana

¹ Raksta autore izsaka lielu pateicību Satversmes tiesas priekšsēdētājam un atsaucīgajam Juridiskā departamenta kolektīvam par radīto iespēju iepazīties ar prakses materiāliem zinātniskos nolūkos.

² Rodiņa A. Konstitucionālās sūdzības teorija un prakse Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 171. lpp.

³ Reālu un efektīvu tiesību aizsardzības līdzekļu doktrīna skaidrota Satversmes tiesas spriedumā: Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 257. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam: Satversmes tiesas 2013. gada 24. oktobra spriedums lietā Nr. 2012-23-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2013. 25. oktobris, Nr. 209 (5015), 14. punkts.

⁴ Par Satversmes tiesas likuma 19.2 panta ceturtais daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92. pantam: Satversmes tiesas 2002. gada 26. novembra spriedums lietā Nr. 2002-09-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 27. novembris, Nr. 173 (2748), 1. punkts.

⁵ Salīdzināt ar pagaidu tiesas aizsardzības līdzekļiem administratīvajā procesā, Tiesu prakses vispārīgums pagaidu tiesas aizsardzības līdzekļu piemērošana administratīvajā procesā tiesā. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/administrativas-tiesibas/> [aplūkots 2016. gada 3. decembrī].

⁶ Satversmes tiesas likuma 19.2. panta piektā daļa noteic: “Konstitucionālās sūdzības (pieteikuma) iesniegšana neaptur tiesas nolēmuma izpildi, izņemot gadījumus, kad Satversmes tiesa lēmusi citādi.” Satversmes tiesas likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, 103 (588), 14.06.1996.

⁷ Par pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļiem citās valstīs skatīt: Study on individual access to constitutional justice. P. 85–92. Pieejams: <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD%282010%29039rev.aspx> [aplūkots 2016. gada 3. augustā].

Pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļi tiek piemēroti arī Eiropas Cilvēktiesību tiesā, kura attiecībā uz Latviju ir šo tiesību instrumentu arī piemērojusi tā sauktā D. Čalovska lietā. Pieteikums Nr. 22205/13 “Čalovskis pret Latviju”. Ceturtā palāta ECHR-LE2.2.g CMG/ZR/atu 2013. gada 8. augustā. *Jurista Vārds*, 2013.

Satversmes tiesā notiek tikai tad, ja to lūdz pieteicējs. Praksē tiesības pieteicējam lūgt piemērot pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļus tiek saprastas dažādi. Piemēram, Satversmes tiesai ir izteikti arī šādi lūgumi: *“Piemērot pagaidu noregulējumu, aizliedzot izbeigt maksātspējīgās sabiedrības ar ierobežotu atbildību “Ceturrtā planēta” un maksātspējīgās sabiedrības ar ierobežotu atbildību “Troja Imobilien” maksātspējas procesa lietu”*⁸, *“noteikt pagaidu aizsardzības līdzekļus, ar kuriem atļautu saņemt sporta uztura bagātinātājus pēc lietas ierosināšanas tiesā”*⁹. Savukārt kolektīvajā konstitucionālajā sūdzībā, ko Satversmes tiesai iesniedza vairāki maksātspējas administratori (vienlaikus zvērināti advokāti) un kurā tika apstrīdēti divi savstarpēji saistīti likumi – 2014. gada 25. septembra likuma “Grozījumi Maksātspējas likumā” 2. pants un 2014. gada 30. oktobra likums “Grozījumi likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”” –, līdz ar prasījumu Satversmes tiesai tika izteikts lūgums apturēt apstrīdēto likumu darbību jeb spēkā esību.¹⁰ Lūgums tika pamatots ar ļoti loģiskiem apsvērumiem. Pieteikumā tika norādīts uz pagaidu līdzekļu nozīmi Satversmes tiesas procesā, norādīts uz pagaidu noregulējuma piemērošanas kritērijiem, iekļautas atsauces uz iepriekš rīcības sēdē izlemtiem jautājumiem, tālāk plūstoši pārejot pie būtiska pamattiesību aizskāruma analīzes un pie tā, kādēļ šajā reizē Satversmes tiesa varētu lemt par šādu, pieteicēju ieskatā, neregulētu procesuālu jautājumu, t. i., tiesībām apturēt likuma spēkā esamību. Citiem vārdiem sakot, pieteicēji lūdz piemērot Satversmes tiesas likumā neminētu pagaidu līdzekli un apturēt apstrīdētās normas līdz dienai, kamēr spēkā stāsies Satversmes tiesas spriedums. Tādējādi Satversmes tiesai bija jāsniedz atbilde uz diviem jautājumiem: pirmkārt, vai konstitucionālās sūdzības ietvarā pastāv pagaidu tiesību aizsardzības līdzeklis – likuma darbības apturēšana, un, otrkārt, ja šāds līdzeklis nav normatīvi noteikts, vai Satversmes tiesa var šo lūgumu izlemt kā neregulētu procesuālu jautājumu Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas ietvarā.

Priekšnoteikums pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļu piemērošanai ir lietas ierosināšana. Nebūtu loģiski Satversmes tiesai lemt par pagaidu noregulējumu, ja nav lietas, ko skatīt. Tā, piemēram, Satversmes tiesas 4. kolēģija lēmumā norāda: *“[t]ā kā lieta Satversmes tiesā netiek ierosināta, kolēģijai nav jālemj par pieteikumā ietvertu lūgumu apturēt Rīgas rajona tiesas sprieduma izpildi [...] šis lūgums atstājams bez izskatīšanas.”*¹¹ Līdzīgi secināts arī citos Satversmes tiesas kolēģiju lēmumos, nostiprinot šā secinājuma pareizību.¹² Līdz šim praksē tikai vienā gadījumā Satversmes tiesa ir izteikusies par pagaidu noregulējuma piemērošanu pirms lietas

13. augusts, Nr. 33 (784); Čalovskis v. Latvia. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-145791> [aplūkots 2016. gada 3. augustā].

⁸ Par lietas ierosināšanu: Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2012. gada 14. decembra lēmums, 1.2. punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesas.gov.lv/upload/lem_ierosin_2012_25.pdf [aplūkots 2016. gada 2. augustā].

⁹ Par atteikšanos ierosināt lietu: Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2012. gada 19. jūnija lēmums, 1.2. punkts. Nepublicēts, pieejams Satversmes tiesā.

¹⁰ Pieteikums Nr. 232/2014. Nepublicēts. Pieejams Satversmes tiesā.

¹¹ Par atteikšanos ierosināt lietu: Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2015. gada 5. jūnija lēmums. Nepublicēts. Pieejams Satversmes tiesā.

¹² Par atteikšanos ierosināt lietu: Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2015. gada 11. novembra lēmums. Nepublicēts. Pieejams Satversmes tiesā; Par atteikšanos ierosināt lietu: Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2015. gada 15. decembra lēmums. Nepublicēts. Pieejams Satversmes tiesā; Par atteikšanos ierosināt lietu: Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2015. gada 6. augusta lēmums. Nepublicēts. Pieejams Satversmes tiesā; Par atteikšanos ierosināt lietu: Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2015. gada 16. februāra lēmums. Nepublicēts. Pieejams Satversmes tiesā.

ierosināšanas.¹³ Lai sniegtu atbildi uz izteikto un rakstā analizējamo lūgumu, 2015. gada 4. februārī pēc lietas Nr. 2015-03-01¹⁴ ierosināšanas tika sasaukta rīcības sēde, kurā atbilstoši Satversmes tiesas reglamenta XIV nodaļai¹⁵ tika izskatīts pieteicēju lūgums.

Likuma darbības apturēšana – vai tiesas nolēmums?

Satversmes tiesas tiesības lemt par pagaidu noregulējumu ir iekļautas Satversmes tiesas likuma 19.² panta piektajā daļā – speciālā tiesību normā, kas attiecas uz vienu no pieteikumu veidiem – konstitucionālo sūdzību. Tas nozīmē, ka likumā *expressis verbis* ir noregulētas tiesības lemt par pagaidu noregulējumu, ja ir iesniegta konstitucionālā sūdzība. Turklāt likumdevējs ir arī noteicis pagaidu noregulējuma veidu: tiesas nolēmuma izpildes apturēšana. Līdzšinējā Satversmes tiesas prakse liecina, ka pagaidu līdzekļi uzskatāmi par ārkārtēju Satversmes tiesas procesa elementu un piemērojami tikai svarīgu mērķu sasniegšanai.¹⁶ Turklāt šo līdzekļu piemērošana balstās uz principu: kamēr nav lemts citādi, nolēmums ir izpildāms, jeb lietas ierosināšana Satversmes tiesā pati par sevi neietekmē ar apstrīdēto normu saistīto nolēmumu izpildi.¹⁷ Šāda prezumpcija veidota arī tādēļ, lai personas, kas nav apmierinātas ar tiesas nolēmumu konkrētā lietā, automātiski neizmantotu Satversmes tiesu kā sprieduma izpildes novilcināšanas līdzekli.¹⁸ Satversmes tiesa skaidri ir novilkusi robežu starp jēdzienu “nolēmums” un “tiesvedība”, sakot, ka Satversmes tiesas likumā iekļautais neaptver tiesas tiesības apturēt tiesvedību citā tiesā.¹⁹ Jeb tās ir Satversmes tiesas tiesības “*apturēt nolēmuma izpildi civillietā, krimināllietā vai administratīvajā lietā*”.²⁰ Savukārt nosakot, kādi tad var būt tie izņēmuma gadījumi, kad Satversmes tiesai ir tiesības apturēt nolēmuma izpildi, tā runā par diviem kritērijiem: ja nolēmuma izpilde pirms Satversmes tiesas nolēmuma spēkā stāšanās varētu padarīt neiespējamu Satversmes tiesas sprieduma izpildi vai radīt būtisku kaitējumu pašam pieteikuma iesniedzējam.²¹

¹³ Sīkāk skatīt: Satversmes tiesas 2013. gada 19. aprīļa rīcības sēdes lēmums. *Jurista Vārds*, 2013. 7. maijs, Nr. 18 (769).

¹⁴ Par 2014. gada 25. septembra likuma “Grozījumi Maksātspējas likumā” 2. panta un 2014. gada 30. oktobra likuma “Grozījumi likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 106. panta pirmajam teikumam: Satversmes tiesas 2015. gada 21. decembra spriedums lietā Nr. 2015-03-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2015. 23. decembris, Nr. 251 (5569).

¹⁵ Satversmes tiesas reglaments. *Latvijas Vēstnesis*, 2014. 12. februāris, Nr. 31 (5090).

¹⁶ Par lietas ierosināšanu: Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2008. gada 20. jūnija lēmums, 6.2. punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2008-12-01_Lemums_ierosinasana.pdf [aplūkots 2016. gada 2. augustā].

¹⁷ Par lietas ierosināšanu: Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2010. gada 26. janvāra lēmums, 5. punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/lem_ierosin_2010_08.htm [aplūkots 2016. gada 2. augustā].

¹⁸ Endziņš A. Par grozījumiem Satversmes tiesas likumā. *Jurista Vārds*, 2000. 13. aprīlis, Nr. 15; Satversmes tiesas rīcības sēdes lēmums 2005. gada 31. augustā, *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 6. septembris, Nr. 141 (3299).

¹⁹ Par lietas ierosināšanu: Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2013. gada 26. aprīļa lēmums, 9. punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/lem_ierosin_2013_08.pdf [aplūkots 2016. gada 2. augustā]; Satversmes tiesas 2012. gada 27. marta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. 2012-07-01, 7. punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/rs_lemums_2012-07-01.pdf [aplūkots 2016. gada 2. augustā].

²⁰ Satversmes tiesas rīcības sēdes lēmums 2010. gada 5. martā lietā Nr. 2010-08-01, 3. punkts. Npublicēts, pieejams Satversmes tiesā.

²¹ Satversmes tiesas rīcības sēdes lēmums 2010. gada 5. martā lietā Nr. 2010-08-01, 4. punkts. Npublicēts, pieejams Satversmes tiesā; Par lietas ierosināšanu: Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2008. gada 20. jūnija lēmums, 6.2. punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2008-12-01_

Agrāk skatītā lietā rīcības sēdes lēmumā tiesības apturēt tiesas nolēmumu skaidrotas, sakot, ka tiesai ir pienākums apturēt tikai tādus nolēmumus, “*kas var būtiski aizskart pieteikuma iesniedzēja pamattiesības, kuru aizsardzībai ierosināta lieta Satversmes tiesā, vai kas var padarīt Satversmes tiesas procesu bezjēdzīgu*”²².

No iepriekš minētās Satversmes tiesas prakses skaidri redzams, ka nolēmuma izpildes apturēšana nekādi nevar aptvert likuma darbības apturēšanu. Lai arī Satversmes tiesa norādījusi, ka, interpretējot pagaidu noregulējuma saturu, tā ievēro sistēmisko interpretācijas metodi, Satversmes tiesas principus, kā arī vispārējos tiesību principus²³, jēdziens “nolēmums” nevar aptvert jēdzienu “likums”. Tādējādi var secināt, ka jēdziens “tiesas nolēmums” ir interpretējams tā, ka tas aptver nolēmumu šī vārda plašākajā izpratnē²⁴, bet ne likumu. Līdz ar to, izskatot konstitucionālās sūdzības subjekta lūgumu par likuma darbības apturēšanu, nevar piemērot Satversmes tiesas likuma 19.² panta 5. daļu.

Likuma darbības apturēšana kā neregulēts procesuāls jautājums

Satversmes tiesas prakse liecina, ka lūgumi piemērot pagaidu līdzekļus, kas nav paredzēti vai noregulēti Satversmes tiesas likumā vai Satversmes tiesas reglamentā, tiek izskatīti kā noregulēti procesuāli jautājumi saskaņā ar Satversmes tiesa likuma 26. panta pirmo daļu.²⁵ Šāda prakse iedibināta 2007. gadā, kad lūgums ārpus Satversmes tiesas likumā noteiktā tika izteikts Latvijas–Krievijas robežlīguma lietā. Pieteikuma iesniedzēji – Saeimas deputāti – pēc lietas ierosināšanas Satversmes tiesā lūdza apturēt 2007. gada 27. martā parakstītā Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma par Latvijas un Krievijas valsts robežu apstiprināšanas procedūru Saeimā.²⁶ Satversmes tiesa secināja, ka jautājums par starptautiskā līguma apstiprināšanas apturēšanu uzskatāms par neregulētu procesuālu jautājumu.²⁷ Tā sauktā tautas nobalsošanas lietā Saeimas deputāti lūdza apturēt 2012. gada 18. februārī paredzēto tautas nobalsošanu līdz Satversmes tiesas

Lemums_ierosinasana.pdf [aplūkots 2016. gada 2. augustā]; Par lietas ierosināšanu: Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2010. gada 21. aprīļa lēmums, 9. punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2010-31-01_Lemums_ierosinasana.pdf [aplūkots 2016. gada 2. augustā]; Par lietas ierosināšanu: Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2010. gada 8. aprīļa lēmums, 8. punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2010-23-01_Lemums_ierosinasana.pdf [aplūkots 2016. gada 2. augustā].

²² Satversmes tiesas rīcības sēdes lēmums 2005. gada 31. augustā. *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 6. septembris, Nr. 141 (3299), 3. punkts.

²³ Satversmes tiesas rīcības sēdes lēmums 2010. gada 5. martā lietā Nr. 2010-08-01, 4. punkts. Nepublicēts, pieejams Satversmes tiesā; Par lietas ierosināšanu: Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2008. gada 20. jūnija lēmums, 6.2. punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2008-12-01_Lemums_ierosinasana.pdf [aplūkots 2016. gada 2. augustā].

²⁴ Piemēram, civilprocesā ar jēdzienu “nolēmums” saprot tiesas spriedumu un tiesas lēmumu. Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.–28. nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: TNA, 2016, 493., 650. lpp.

²⁵ Satversmes tiesas likuma 26. panta 1. daļa noteic: “*Lietu izskatīšanas procesuālo kārtību nosaka šis likums un Satversmes tiesas reglaments. Procesuālo termiņu skaitīšanai un procesuālās sankcijas – naudas soda – izpildei piemērojami Civilprocesa likuma noteikumi. Citus Satversmes tiesas likumā un Satversmes tiesas reglamentā neregulētus procesuālus jautājumus izlemj Satversmes tiesa.*” Satversmes tiesas likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1996. 14. jūnijs, Nr. 103 (588).

²⁶ Satversmes tiesas 2007. gada 10. maija rīcības sēdes lēmums par pieteikuma iesniedzēja lūgumu lietā Nr. 2007-10-0102. *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 15. maijs, Nr. 77 (3653).

²⁷ Turpat, 6. punkts.

sprieduma lietā Nr. 2012-03-01 pasludināšanas dienai.²⁸ Arī šajā reizē Satversmes tiesa rīcības sēdē secināja, ka jautājums par citu tiesību aktu darbības apturēšanu uzskatāms par neregulētu procesuālu jautājumu.²⁹ Citā lietā, kas tika skatīta pēc personu iesniegtās konstitucionālās sūdzības, lūgumu piemērot Satversmes tiesas likumā neregulētu pagaidu līdzekli (tiesvedības apturēšanu) Satversmes tiesa vērtēja kā neregulētu procesuālu jautājumu.³⁰ Tātad: lūgumi par citu pagaidu līdzekļu piemērošanu, ja tas nav lūgums par nolēmuma izpildes apturēšanu, Satversmes tiesā ir izskatīti kā nenoregulēti procesuāli jautājumi.

Taču šeit jāuzsver viens būtisks princips: Satversmes tiesai likumdevējs ir uzticējis izlemt pašai, kurš jautājums ir nenoregulēts procesuāls jautājums, neaizmirstot pamatprincipu, ka ar jēdzienu "procesuāls jautājums" nevar saprast jebkādu jautājumu. Šī raksta autore jau kopā ar D. Amoliņu rakstā ir izteikusies, ka nenoregulēts procesuāls jautājums ir tāds, kas attiecas uz Satversmes tiesas procesu, t. i., noteic gan lietu izskatīšanu pēc būtības, gan arī citus ar lietas izskatīšanu saistītus jautājumus, bet nav normatīvi (Satversmes tiesas likumā un Reglamentā) noregulēts.³¹ Piemēram, klasisks nenoregulēts procesuāls jautājums ir atgriešanās iepriekšējā Satversmes tiesas procesa stadijā³² vai arī lēmums par tiesas sēdes datuma pārceļšanu.³³ Nenoregulēts procesuāls jautājums nevar būt, piemēram, saistāms ar Satversmes tiesas kompetenci. Tātad – ne jebkurš un jebkāds prasītāja lūgums būs uzskatāms par nenoregulētu procesuālu jautājumu.

Satversmes tiesa rīcības sēdes 2015. gada 4. februāra lēmumā, atbildot uz pieteicēju argumentiem, kas pausti, atsaucoties uz lietu Nr. 2007-10-0102 (robežlīguma lieta) un arī lietu Nr. 2012-03-01 (tautas nobalsošanas lieta), norāda, ka abus lūgumus bija iesnieguši Saeimas deputāti kā abstraktās konstitucionālās kontroles subjekti, kuru lūgumi nebija par likuma darbības apturēšanu. Tālāk tiesa secina, ka iepriekšminētajos rīcības sēdes lēmumos ietvertais Satversmes tiesas secinājums par neregulētu procesuālu jautājumu nav attiecināms uz pieteikuma iesniedzējiem, kas ir iesnieguši konstitucionālo sūdzību.³⁴ Var piekrist Satversmes tiesai, ka jānošķir katrs pieteikumu veids, jo katram no tiem ir savi mērķi. Abstraktās kontroles subjekti pieteikumu iesniedz, lai aizsargātu publiskas intereses.³⁵ Persona savukārt Satversmes tiesā vērsas, lai primāri aizsargātu savas subjektīvās aizskartās pamattiesības.³⁶ Taču šajā reizē tik liela nozīme nav piešķirama pieteikumu noda-

²⁸ Satversmes tiesas 2012. gada 20. janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. 2012-03-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2012. 24. janvāris, Nr. 13 (4616).

²⁹ *Ibid.*, 4. punkts.

³⁰ Satversmes tiesas 2012. gada 27. marta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. 2012-07-01, 3. punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesas.gov.lv/upload/rs_lemums_2012-07-01.pdf [aplūkots 2016. gada 2. augustā].

³¹ Rodiņa A., Amoliņa D. Lietas ierosināšana Satversmes tiesā. *Central and Eastern European Legal Studies*, 1/2013, p. 49.

³² Lēmums par lietas Nr. 2013-04-01 izskatīšanas atsākšanu: Satversmes tiesas 2013. gada 10. decembra lēmums. Nepublicēts. Pieejams satversmes tiesā.

³³ Par tiesas sēdes datuma pārceļšanu lietā Nr. 2014-03-01: Satversmes tiesas 2014. gada 3. decembra lēmums. *Latvijas Vēstnesis*, 2014. 5. decembris, Nr. 243 (5303).

³⁴ Satversmes tiesas 2015. gada 4. februāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. 2015-03-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2015. 6. februāris, Nr. 26 (5344), 6. punkts.

³⁵ Par likuma "Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 41. punkta vārdu "līdz 2011. gada 31. decembrim" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 109. pantam: Satversmes tiesas 2013. gada 13. februāra spriedums lietā Nr. 2012-12-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2013. 15. februāris, Nr. 33 (4839), 10. punkts.

³⁶ Par likuma "Par tiesu varu" 86. panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 102. pantam: Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija spriedums lietā Nr. 2012-16-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2013. 13. maijs, Nr. 90 (4896), 16. punkts.

līšanai, jo pieteikums rezultējas lietā, kas tiek skatīta Satversmes tiesā. Procesam Satversmes tiesā ir kopīgs virsuzdevums – nodrošināt taisnīgumu³⁷, neraugoties uz sākotnējo “lietas izcelšanos”, proti, to, kas ir iesniedzis pieteikumu. Tai pašā laikā var piekrist secinājumam, ka tad, ja pieteikumu iesniedz abstraktās kontroles subjekti, viņu tiesības izteikt lūgumus par pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļiem nav noregulētas, un tās ir risināmas noregulēta procesuāla jautājuma ietvarā. Jāuzsver: procesuālā forma, kā atbildēt uz šiem lūgumiem, var būt noregulēta procesuāla jautājuma institūts. Taču pavisam cits jautājums ir, kādu atbildi sniegt uz pieteicēju lūgumu. Atgriežoties pie analizētā rīcības sēdes lēmuma, būtiskākais bija atrast atbildi uz jautājumu: vai tiesām likumdevējs kaut ko nav noregulējis līdz galam konstitucionālā sūdzībā attiecībā uz pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļiem vai varbūt tā bija apzināta likumdevēja rīcība – šauri un precīzi definēt pagaidu noregulējumu?³⁸

Satversmes tiesa savos secinājumos ir strikta, secinot, ka konstitucionālās sūdzības institūtā var pastāvēt viens pagaidu līdzeklis: tas, kurš noteikts 19.² panta 5. daļā, uzsverot, ka: “[g]adījumam, kad iesniegta konstitucionālā sūdzība, likumdevējs nav paredzējis citus pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļus.”³⁹ Šāds secinājums automātiski noved pie nākamā: ja likumdevējs nav paredzējis citus aizsardzības līdzekļus, tad acīmredzami un loģiski, ka citi lūgumi, tai skaitā lūgums apturēt apstrīdētā regulējuma darbību, nav neregulēts procesuāls jautājums, jo likumdevējs visu ir noregulējis. Proti, likumdevējs ir paredzējis, ka konstitucionālā sūdzībā pastāv viens pagaidu tiesību aizsardzības līdzeklis (tiesas nolēmuma apturēšana), un tādējādi citi lūgumi ir ārpus neregulēta jautājuma loka un tie nav izskatāmi Satversmes tiesā.

To, ka Satversmes tiesa pieturas pie sava izdarītā secinājuma, pierāda nākamā lieta jeb lūgums, kas tika izteikts 2015. gada nogalē lietas Nr. 2015-15-01⁴⁰ ietvarā. Šajā reizē konstitucionālās sūdzības subjekts nelūdza apturēt apstrīdētās normas darbību, bet gan formulēja lūgumu citādāk (neapšaubāmi, ņemot vērā iepriekš rīcības sēdē lemto – gudrāk), akcentējot konstitucionālās sūdzības subjektīvo mērķi.⁴¹ Proti, Satversmes tiesai tika lūgts noteikt, ka līdz brīdim, kamēr lietā stājas spēkā Satversmes tiesas nolēmums, pieteikuma iesniedzējam netiek piemēroti apstrīdētajā normā paredzētie pienākumi.⁴² Tātad – pieteicējs nelūdza apturēt visas apstrīdētās tiesību normas darbību, bet lūdza nepiemērot apstrīdētās tiesību normas tiesiskās sekas, kuras ar spriedumu vairāk nebūšot iespējams novērst, jo tās būs neatgriezeniskas (tiks zaudēta būtiska daļa klausītāju). Neraugoties uz citādāk formulētu lūgumu, pēc būtības tika lūgts nepiemērot tiesību normu attiecībā

³⁷ Par likuma “Par tiesu varu” pārejas noteikumu 7. punkta otrā teikuma un 17. punkta (2008. gada 14. novembra likuma redakcijā) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 107. pantam: Satversmes tiesas 2010. gada 18. janvāra spriedums lietā Nr. 2009-11-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2010. 20. janvāris, Nr. 100, 5. punkts.

³⁸ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 63. lpp.

³⁹ Satversmes tiesas 2015. gada 4. februāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. 2015-03-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2015. 6. februāris, Nr. 26 (5344), 7. punkts.

⁴⁰ Par lietas ierosināšanu: Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2015. gada 3. jūlija lēmums. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2015-15-01_Lemums_ierosinasana.pdf [aplūkots 2016. gada 2. augustā].

⁴¹ Sīkāk skatīt Rodiņa A. Konstitucionālās sūdzības teorija un prakse Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 27. lpp.

⁴² Satversmes tiesas 2015. gada 1. decembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. 2015-15-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2015. 3. decembris, Nr. 237 (5555).

uz pieteicēju jeb apturēt tiesību normas darbību attiecībā uz to. Satversmes tiesa papildus jau iepriekš izklāstītai nolēmuma argumentācijas loģiskai gaitai secināja, ka šāds lūgums, nenoliedzami, ir lūgums piemērot pagaidu aizsardzības līdzekļus. Tāpat tiesa secināja, ka konstitucionālā sūdzībā likumdevējs nav paredzējis citus pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļus kā tikai tiesas nolēmuma izpildes apturēšanu.⁴³

Autorei jāatzīst, ka tā kopumā piekrīt šādam Satversmes tiesas secinājumam: konstitucionālā sūdzībā likumdevējs ir paredzējis vienu pagaidu tiesību aizsardzības līdzekli – tiesas nolēmuma apturēšanu. To var pamatot un izsecināt no jau minētā subsidiaritātes principa, kā arī no konkrētās kontroles un konstitucionālās sūdzības mijiedarbības.⁴⁴ Turklāt no likumdevēja gribas neizriet secinājums, ka tas būtu iecerējis Satversmes tiesai piešķirt neierobežotas tiesības lemt par likuma darbības apturēšanu. Gluži pretēji, autorei, atceroties debates, kā arī pētot konstitucionālās sūdzības izstrādes un veidošanas procesu, ir bijusi pārliecība, ka likumdevējs ar nolūku ir izvēlējis likumā paredzēt vienu pagaidu tiesību aizsardzības līdzekli. Tāpat ir saprotams, ka Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmā daļā iekļautā kompetence izlemt neregulētu procesuālu jautājumu ir jāuzlūko kā sava veida rezerves norma, kas dod iespēju Satversmes tiesai atrisināt neregulētus procesuālus jautājumus, kurus iepriekš likumdevējs nevarēja paredzēt, ņemot vērā, ka Satversmes tiesas process bija jauns un līdz galam neatklāts.⁴⁵ Katrā ziņā striktā Satversmes tiesas pozīcija, atbildot uz konstitucionālās sūdzības subjektu lūgumiem par apstrīdēto likumu darbības apturēšanu, ir acīmredzami nepārprotama ziņa citiem konstitucionālās sūdzības subjektiem.

Tai pašā laikā autore vienmēr ir apbrīnojusi Satversmes tiesas tiesnešu viedu rīcību, ko tēlaini varētu raksturot: “neaizvērt durvis pavisam, bet atstāt kāju durvīs”. Uzmanīgi lasot 2015. gada 4. februāra rīcības sēdes lēmumu, var ieraudzīt, ka tiesa ir rezervējusi tiesības “izteikties” par likuma darbības apturēšanu, ja šādu lūgumu būs izteikuši citi subjekti (ne persona). To varētu izsecināt no 2015. gada 4. februāra rīcības sēdes lēmuma 6. punktā ietvertās frāzes, kurā norādīts, ka tiesas iepriekš lemtais nav bijis par pieņemta un izsludināta likuma darbības apturēšanu. Līdzīgu principu var ieraudzīt arī tā sauktajā tautas nobalsošanas lietā, kad Satversmes tiesa secināja, ka tā nevis nav tiesīga apturēt tautas nobalsošanu, bet ka tai “nav pamata apturēt” Centrālās vēlēšanas komisijas lēmumu par tautas nobalsošanu.⁴⁶ Lai arī grūti izdomāt, kad varētu izveidoties tāda situācija, kad būtu nepieciešams pieteicējam (piemēram, abstraktās konstitucionālās kontroles subjektam) lūgt apturēt likuma darbību un Satversmes tiesai apsvērt tās tiesības apturēt likuma spēkā esamību, tomēr šādas situācijas nav izslēdzamas. Ja saprotams, ka procesuālā forma, kādā tiesa varētu sniegt atbildi uz šādu izteiktu lūgumu, būs neregulēta procesuāla jautājuma institūts, tad nozīmīgākais, ko sagaidīs ikviens

⁴³ Satversmes tiesas 2015. gada 1. decembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. 2015-15-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2015. 3. decembris, Nr. 237 (5555), 6. punkts.

⁴⁴ Par Kredītiestāžu likuma 59.⁵ panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam: Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-71-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2011. 21. oktobris, Nr. 167 (4565), 14. punkts; Krūmiņa V. Piezīmes pie pārskata par administratīvo tiesu iesniegtajiem pieteikumiem Satversmes tiesā. *Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Biļetens* Nr. 5/2012, 13. lpp.

⁴⁵ Sīkāk skatīt Šķiņķis M. Pagaidu neregulējums Satversmes tiesas procesā. *Jurista Vārds*, 2012. 31. janvāris, Nr. 5 (704).

⁴⁶ Satversmes tiesas 2012. gada 20. janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. 2012-03-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2012. 24. janvāris, Nr. 13 (4616), 8. punkts.

Satversmes tiesas procesa vērotājs, būs Satversmes tiesas izšķiršanās par tās tiesību apjomu.

Var piekrist, ka Satversmes tiesas likumā nav aptverti visi iespējamie pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļi, kādi ir pazīstami citās valstīs.⁴⁷ Teorētiski likumdevējam nav aizliegts Satversmes tiesas likumā paredzēt arī citus pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļus, piemēram, tiesības lemt par likuma darbības apturēšanu. No vienas puses, plašākas tiesību aizsardzības līdzekļu piemērošanas iespējas radītu neapšaubāmi plašākas iespējas personām, bet, no otras puses, tāda tiesību paplašināšana uzliktu ļoti lielu atbildību pašai Satversmes tiesai. Tāpat nopietni būtu jāapsver teorētiskie un praktiskie ieguvumi, arī problēmjautājumi, kas varētu būt cita pētījuma vērti.

Secinājumi

1. Satversmes tiesas procesā ir paredzēti un tiek piemēroti pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļi. Satversmes tiesas likuma 19.² panta piektā daļa noteic pagaidu tiesību aizsardzības līdzekli – tiesas nolēmuma apturēšanu, ja pieteikumu (konstitucionālo sūdzību) iesniegusi persona.
2. Izskatot konstitucionālās sūdzības subjekta lūgumu par likuma darbības apturēšanu, nevar piemērot Satversmes tiesas likuma 19.² panta 5. daļu.
3. Divu 2015. gada Satversmes tiesas rīcības sēžu lēmumu analīze liecina, ka Satversmes tiesas ieskatā konstitucionālās sūdzības institūtā nepastāv citi pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļi, izņemot tiesas nolēmuma izpildes apturēšanu.
4. Ja lūgumu par pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļu piemērošanu izteic citi subjekti (bet ne persona), tie tiek izskatīti kā neregulēti procesuāli jautājumi Satversmes tiesas procesā.
5. Satversmes tiesa abstraktās konstitucionālās kontroles ietvarā ir izteikusies par tās tiesībām apturēt starptautiskā līguma ratificēšanas procesu un tautas nobalsošanu. Tā nav paudusi viedokli par tās tiesībām apturēt apstrīdētā tiesību akta (normas) darbību.
6. No Satversmes tiesas 2015. gada 4. februāra rīcības sēdes lēmuma izriet, ka tiesa ir rezervējusi sev tiesības izteikties par likuma darbības apturēšanu, ja lieta ierosināta pēc citu subjektu, izņemot personas, pieteikuma.

Pētījumu atbalsta Valsts pētījumu programma 5.2. “Tautsaimniecības transformācija, gudra izaugsme, pārvaldība un tiesiskais ietvars valsts un sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai – jaunas pieejas ilgtspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanai (EKOSOC-LV)”.

⁴⁷ Study on individual access to constitutional justice. P. 85–92. Pieejams: <http://www.venice.coe.int/web-forms/documents/CDL-AD%282010%29039rev.aspx> [aplūkots 2016. gada 3. augustā].